

اینجه تویغولی اوزبیک شاعر و یازوچی بیلن تانیشینگ!

تانیقلى شاعر، ادیب و عالم استاد قارى محمد عظیم "عظیمی" سلاله سیدن محمد رفیق عظیمی قیزی فهیمه سلطان "خانکلېدی"، ۱۹۹۴- ییلى سرپل شهرى نینگ قاضى خانه محله سیده دنیاگه کېلدى. اونینگ بوتون خاندانى بیلیم، شعر و هنر اهلى بؤلگن. باباسى محمد کریم ذره عظیمی و کته باباسى استاد "عظیمی" اتاقلی و تانیقلی شاعر، همده موسیقی و خطاطلیک و نقاشلیککه قیزیقوچن و چالغو اسبابلرینی مهارت بیلن چالهدیگان هنرمندلر ابدیلر. ابهسى محمد شفیع عظیمی چالغوچی، «ظفر» موسیقی گروهی رهبری، کمپوزیتور و مینیاتورست دیر. ینه بیر ابهسى محمد حلیم یارقین طنز یازوچی و اتاقلی تحقیقاتچی و کۆپ کتابلر مؤلفی دیر. آتهسى محمد رفیق عظیمی نقاش دیر و مزار شریف شهریده حضرت علی مقبره سی گنبدی و دیوارلریده اونینگ چیزیب قالدیرگن مینیاتورلری و چېککن محنتلری تاریخ بویچه اونوتیلمه ی قالمو برده ی.

شونینگ اوچون بۆلسه کېرکه که فهیمه سلطان هم مطالعه گه چنفاق بۆلیب، هم شعر و حکایه یازیش، گه قیزیقیب و هم نقاشلیک و رساملیککه کېریشیب کېتگن.

"فهیمه سلطان"، بالهلیک چاغلرینی سرپل و مزار شریف ده اؤتکزدی و اوریشلر سببلی عایله سی بیلن افغانستان نینگ تورلی ولایت لریده حیات کېچیریشگه مجبور بۆلدى.

او، باشلنغیچ اؤقیشنى مذکور شهرلرده توگتدی. لیسه دورمه سینی اېسه شبرغان ده الحاج عبدالرشید "دوستم" مکتبی ده اعلی بهالر و بیرینچیلیک بیلن ۲۰۱۱- ییلى توگتدی. کېن کانکور سیناویگه قتنه شیب، اعلی بها بیلن کابل بیلیم یورتی، کامپیوتر ساینس فاکولته سینی بیتیردی.

مکتب چاغلریدن باشلپ رساملیک، شعر و ادبگه مهر قویگن فهیمه سلطان نینگ شعرلری و رسملری مکتب دیواری جریده سی و محلی نشریه لرده باسیلیب چیققن. اونینگ قیسقه ترجمه حالی و بیر نیچه گۆزمل شعرلری دوکتور شفیقه "یارقین" نینگ "یولدوزلر ایزیدن" اتلی تذکره سیده باشقه یاش شاعرلر قطاریده اؤرین اېگللمگن.

او هنوز هم اوزبیکچه و فارسچه ده یاقیملى شعرلر و نثر بابیده هم حکایه لر و مقاله لر یازیب توره دی، اینیسسه سونگی بیت لرده دوکتور شفیقه یارقین دیباچ ایجاد قیلگن «باله لر شعر و داستانی» ادبی گروهیده عضو بۆلیب، باله لر ادبیاتی گه قیزیقوچنلیک بیلن، تاتلی و جاذبه لی شعرلر و حکایه لر یازه باشله گن.

او، ذهنیده بار بؤلگن یوکسک هدفلر طفیلی اراده قیلپ، اوز بیلیمی و تجربه سینی آرتتیریش اوچون قیسقه بیر بورس ارقه لی دوست اولکه هندوستان یؤلینی توتدی. او هندوستان دن قیتگچ، دنیا قرمشینی و خلقیگه خدمت قیلش دایرمه سینی کېنگه ییتیریش اوچون فرقلی بورس لرگه اسمینی یازدیره باشله دی. انچه مدت کوتیشن سونگ قانداشیمیز بؤلگن تورکیه ده لیسانس سویه سینی تامملش امکانشی قؤلگه کېلتیردی.

انقره یونیورسیتیه سی ساغلیک بیلیم لری فاکولته سینی 2017- ییلى موفقیتلی توگتدی.

فهیمه سلطان اؤقیش بیلن بیرگه، تورکیه ده گی افغانستان اېلچی خانه سی ساغلیک آتشه سی بیلن هم ایشله دی.

او، معنویت بابیده اوزینی اېنگ چؤققیلرگه چیقاریش اوچون ایزچیل کتاب اؤقیدی و کۆپلپ سیمینارلر، کنفرانسلر و کنگرملرگه فعال قتنشدی.

فهیمه سلطان اؤقیشنى توگتگدن کېن اولکهگه قیتدی. او، 2017- 2019 ییللری آرمه سیده سرپل ولایتی نینگ "باله لر حمایه سی موسسه سی" بیلن سرپل مرکزی و چېت قیشلاق لریده ایشله دی.

او، اوزبیکچه، فارسچه، پشتوچه، انگلیسچه، تورکچه، تورکمنچه و هندچه تیللریگه هم حاکم دیر.

او، تیلی و اېلیگه بؤلگن حرمتی باعث، عیاللریمیز و باله جانلریمیز اوچون فیسبوک و یوتیوب اجتماعی ترماغلریدن ویدیولر ترقتگن و بو ویدیولرده اوزبیک و درى تیللری ده باله لر نینگ ساغلام

بېتېشىب اولغەيىشىنى آماجلاڭن، عابله و بالەلر آرسىدگى علاقه اۈرنەتەش يۇللرىنى اۈرگەتەش اوچون كىتابلر قلمگە آلگن. بو كىتابلر باسپىلىشگە تيارلنماقده.

فەھىمە سلطان جودە بىلىملى، عقللى، ذكاوتلى، اىنىقسە فصاحت و بلاغت بابىدە تېنگى جودە آز بۇلگن سۆزلاۋچى دىر. او نه فقط اۈزبېك تىلىدە، بلكە فارس تىلىدە هم تيار قىلگن تعليمى و معلوماتى ويدىولرىدە شونچەلىك متانت، فصاحت و بلاغت بىلن سۆزلەگن كە ويدىولرىنى كۆرگن و اېشىتگن كىشى نه فقط سۇنگى گچە مریقىب كۆرگن و اېشىتگن، بلكە اونگە آفرین دېپە آلمەى تورالمەگن، حال بو كە فەھىمە سلطان اۈزبېكستان دە یشەمەگن و افغانستان دە مکتەب دوریدە یا یوکسک بىلىملر یونیورسیتی لریدە اۈزبېك تىلى و ادبیاتینی اۋقىمەگن.

اونینگ، آنە تىلى گە شونچەلىك فصاحت و بلاغت بىلن سۆزلىش قابىلىتى، بیرىنچى دن اونینگ توغمە استعدادى گە باغلىق بۇلسە، اىكىنچى تمان دن اونینگ كۆپ مطالعة قىلىشى، اۈز اوستىگە تىنىمىسىز ایشلەشى و مقصدگە اېرىشمەگونچە كورەش دن قىتمسلىگى گە بارىب تاقىلەدى. فەھىمە سلطان، خانكېلدىباى سلالەسىدن داکتر امین الله نایل "خانكېلدى" بىلن تورموش قورگن و حاضر تورکبه دە یشەیدی. اونینگ حکایه و شعرلرى دن اۈرنکلر:

سېۋگى؟

كېچە اوزەيگندى
آى و يولدوزلر
كۆك قوينىدە اوخلەگندى
نېگە دىر،
بىز نىنگ ياتاق هم اوزەيدى
قوللرىنگنى
بېلىمدە حس قىلمەيمىن.
يۇقسە!!!
بىز اچىغلامدىك، دېب
ياتاق هم اوزەيگن مى اېدى!!!
۲۰۲۱/۳/۲۰
* * * * *

سرآب

مېن
مېنى يۇقاتدىم،
كۆزلرىنگدە...
اوشبو كون،
عكس اېتەدى كۆزگو،
سېندە بۇلگن مېنى.
عجبلنمە،
جىلمەيىشىم سرآب كۆرىنسە!
۲۰۱۹/۳/۱۶
* * * * *

آنە يورت

سېر اپتگن اپدېم گلستان ارا
گلر ھېدى توتکن اپدى، ايچىمنى
مېن اپسە،
سېنى قومسب قالدىم.
واى،
عجب كيم ھېچ بېرى
سېن بۆلمەگەي
آنە يورت!
23.02.2020
* * * * *

سېۋگى

يورەك اۋز سىرىنى آچتى
كۆز بىلە
كۆزلر يورەككە تىل بۆلدى
سۆز بىلە
شوندە، مېن سېنى سېۋدىم.
سېۋگىلىم!
سېۋگى ياغدو ياغمىرى
خياللر كۆچەسىدە
قۇللرىنگ قۇللرىمدە
كېتىپ باراتدىك اداغسىز يۇلگە
بو يۇل جودە اوزون
بو يۇل جودە قۇرقىنچلى
يلغوز كېتىش محال دېر
كېل جانىم:
كېل كە بېرگە بۆلەيلىك
تندە جان بۆلگىنىچە
مېن سېنى قىتئىق سېۋەي و سېن مېنى
اولوس نى دېسە مىلى
يۇلىمىزدن قالمەيلىك.
* * * * *

يۇقالگنمن

هر نرسه اوشه، اوشه
حسلر، تويغولر، دردلر
اما فقط گينه مېن
عيناً اوشه اېمس من
نېگه، قچان، قهپېرده
قنداق يۇقالگنيمنى
حتا اېسلهى آلمهى من
نېگه يۇقالديم، نېگه؟
چيده بير آن، اې يورهك
مونچهلر هم تېز اورمه
حاليميز اچينرلى
بونى يخشى بيلهمن
اما بيز ايكاويميز
دردلرگه يخشى دوستميز
شو مهمانلر سېن بيلن
مېنگه دايم باغلنگن
تيتراق قوللريم بيلن
سېنى توتماق ايستهيمن
لېكن بو قنداق ممكن؟
آخر يۇقالگنمن-كو...!

كابل: ۱۳۹۱/۷/۸

* * * * *

جيم كېچهلر

قنچه جيم- جيت...
قنچه قرانغو...
آى چيقمس...
يولدوزلر هم مېن سارى
هر تونگيدېك قرهمس
كونگليم دردگه چيدالمس.
كوزلريم توله تاشقين.
دردلى يورهك حسرتده

ساغینچلر یاقیب تورگن
برچه سویکلریمنی.
مېن برچه نینگ سیرداشی
بیراق اوزیم سیرداشسیز
باشدن تیرناغیمگچه
قیغولرگه باتگن من
بو قیغو- دردلر بیلە
کېچەلر تانگ آتگونچه
قرانغولیک و جیملیک اولکەسینی قۇرییمین
جوزجان: ۱۳۹۰/۱۰/۸

* * * * *

قیزچەمن

آنە و آتە جانیم،
آرزولری باغیده
آچیلگن گلغنچەمن.
کېچەلر کۆک بغریده
نور ساچووچی آیچەمن
مېن چیرایلی قیزچەمن.

بی-بی و بابا جانیم
قووانچلری اوییده
سیراقی بلبلچەمن
برچه لال قالگن مېنگە
عجایب بیر سرچەمن
مېن چیرایلی قیزچه من.

مېنی همه سېوهدی،
نېگه که شوخ بولسم هم
درسلرده ممتازچەمن

بىلىم كۆكىگە باقىنىڭ
يىلتىراق يولدوزچەمەن
مېن چىرايلى قىزچەمەن.

* * * * *

حسرتىڭدە قالگەن كۈنىم بېتمەگەي
كۆرىشمەگۈنچە ساغىنچىلار كېتمەگەي
كېلە قال يانېمگە چىدەم قالمەي
بۇ ساغىنچىلار مەھبەت گە بېتمەگەي

* * * * *

اونداق بىر سېۋىدەم كە، سېۋىگىم سىزنى
كۆكسىمدە تېلىنىڭ يۈرەك بېلمەگەي
ايسىق قۇللارنىڭ تۇتماق ئامىدىم
بىشە نەرسە ئىزدەم ئىلاج قىلمەگەي

* * * * *

سېن بىرلە بىر ئىكەن بىلمەيمەن
سېن سىز بىر ئىكەن ھەم ئۆزۈڭلەر ئۆتمەگەي
بۇ دۇنيا سېن بىلەن ئىشەن ئىشەنمەيمەن
"سلطان" سېندىن بىشەن سېنى كۆتمەگەي

* * * * *

آپاقچە

«بالەلەر ئۆچۈن قىسقىچە خەلىپە»
يازۇچى: فەھىمە سۇلتان
تۈزەتۈۋچى: گۇرۇپپە مەھسۇس: دىكتور شەھىدە يارقىن
«شەخەر» ۋە «داستان» كودىك» ئادەبىي گۇرۇپپە تەييارلىدى.

* * * * *

ئەنە دۇلەت بۇغاز ئادەم. تۇغۇشۇش گە ئېسە دىققەتلەر قالدۇردى. ئۇ بىر يىلگە يېقىن بۇ ئانىنى كۈتۈپ ئىشەنگەن ئادەم.
باشقىچە دۇلەتلەردە بۇلۇڭى كېيى ئەنە دۇلەت نىڭ ئىككى ئارقىداشلىق تۇغۇشۇش گە ياردەم بېرىش ئۆچۈن كۈتۈپ
دېنەگىز ئىچىدە ئۆزىنىڭ تېگەرگىدە كېلىپ كەتتى. ھەي كۈتۈپچىلەر سۇ ئىچىدە "پۇلۇق-پۇلۇق"
سېسى بىلەن يوقۇرى كۈتۈپچىلەر. مەيدەگىنە دۇلەتچە دۇنياگە كېلىپ كەتتى.

اۈچ دۈلفىن، اۈنى نىس آلىش اۈچۈن دېنگىز يۈزىگە چىقىردى. ئانە دۈلفىن مېر بىلن بالەگە مارقلى قىردى. قىرەسە، بالەسى باشقە دۈلفىنلەردىن فرىلى راغ. اىككى يانئىدەگى و ارە سىدەگى قاتاقچىلرى خۇددى پختە كىي آپاق. بو سىبىدىن اۈنگە "آپاقچە" ات قۇيدى .

آپاقچە ئانەسى نىنگ سۈتىنى اىمىي، كۈندىن- كۈنگە اولغەيدى. آپاقچە اۈز تېنگداشلىرى بىلن دۈست بۇلىشنى خاھلردى. فقط، اۈنىنگ فرىلى رنگى طفىلى باشقە دۈلفىنچىلەر يانلرىدە قۇل قىلمىدى. آپاقچە سىبىنى بىلسە ھم، اۈزىنى بىلمىلىككە سالر و داىما تېنگداشلىرى نىنگ اۈيىنلرىگە اۈرتاق بۇلردى .

كۈنلەردىن بىر كۈن، تېنگداشلىرى نىنگ "يشىن- يشىن" اۈيىنەب تورگىنى كۆردى. آپاقچە ھم دۈلفىن بىلن بىلن اۈيىشنى اىستەدى. فقط، تېنگداشلىرىدىن بىرى: "سىنى اۈيىنلرىمىزگە قۇشمەيمىز. قنچە اۈتەيلىك؟ كېت! سېنى شرىك قىلمەيمىز. نېگە شىلقىنلىك قىلەسن- ھە، آپااااااقچە؟" دېب ھزل قىلدى. بو سۇ بىلن بوتون دۈلفىنچىلەر قاە- قالمب كۈلە باشلەدى. آپاقچە جۈدە ھم خفە بۇلىپ، ئانەسى نىنگ يانىگە قىتىشگە قىرار قىلدى .

تېنگداشلىرى اۈز اۈيىنلرى بىلن بند بۇلىپ، ھەم نرسەنى اۈنوتىپ قۇيدى. يشەب تورگىن بىرلرىدىن انچە اۈزاقلرگە كېتىپ قالىدى. قىرەنگ كە بلىغىچىلر، بلىغىلرنى توتىش اۈچۈن تور تىشلەگىن اېكنلر. آپاقچەنى ھزلگە آلگىن تېنگداشلىرىدىن بىرى اۈشە تورگە اۈشلەنىپ قالىدى. دۈستى ھىقىرىپ، بىقىرىپ، بىشقە دۈستلرىدىن ياردەم اىستەدى. اما، ھېچ بىر دۈستى قۇرقىشىدىن ياردەمىگە كېلمەدى . آپاقچە ئانەسى بىلن اۈشە بىر يىقىنلرىدە سۈزىپ يۈرگەندى. دۈستى نىنگ سېسىنى اېشىتىگچ، ئانەسى بىلن ياردەمىگە چاپدى .

آپاقچە دۈستىگە يىقىنلەشىپ، "ئانە جان، سىز بىلىغىچى نىنگ كېمەسىگە يىقىنلەشىنگ. اۈز آغىرلىگىز بىلن كېمەنى سىلكىتىنگ. بلىغىچى ھم كېمەسى اىچىدە سىلكىنەدى و تورنى قۇيىپ يۈبارەدى. شۈندە مېنىنگ دۈستىم قۇتۇلەدى. " بىلە سىز مى؟ ئانەسى نىنگ آغىرلىگى ۶۵۰ كىلوگرام و بۈيى ۴ متر اېدى. آپاقچە نىنگ ئانەسى اۈ تۈزگىن رىجەگە كۈرە عمل قىلدى. بلىغىچى تۈستىدىن قىتىق سىلكىنگىن قايىق دە اۈز انگىنى يۇقاتىپ، يىقىلدى. تور، مىشتلرى نىنگ ارەسىدىن اچىلىپ كېتىدى. تور اىچىدەگى بلىغىلر و اۈشە دۈلفىنچە دېنگىز اىچىدە ھر تمان سۈزە باشلەدىلر .

آپاقچە دۈستى نىنگ قۇتۇلگىنىنى كۆرىپ، قۇواندى. اۈ بىردىن اۈزاقلىشىپ كېتىماقچى بۇلگىن چاغدە، دۈستى اۈنى مىكم قۇچىپ آلدى. كۈزىاشلىرى اىچىدە: "سېنگە رىمت قىردانىم، مېنى كېچىر! سېنگە مىناسىتىم يىخشى بۇلمەگىن اېدى. اما، سېن حىياتىمنى قۇتۇردىنگ. " دېدى. آپاقچە: "مىلى دۈستىم، سېنى كېچىردىم. " دېدى و اىككەسى باشقە تېنگداشلىرى نىنگ يانىگە باردىلر. بو واقەدىن سۈنگ، بىرچە دۈلفىنچىلەر اېنگ يىقىن قىردانلر بۇلىپ، دقت بىلن اۈيىن اۈيىردىلر. حىيات دۈامىدە اۈنگلرىگە چىققىن تۇسىقلرنى بىرگەلىككە بېنگىپ اۈتدىلر و مراد مقىصدلرىگە يېتىدىلر.

اداغ